

גליון תתקנג • ערש"ק פרשת ויגש

• שנת העשרים •

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

נשי בני יעקב והתאומות – היינו הד?

כיצד קיצר יוסף את גלות בנ"י במצרים?

מלך ונשיא – ב' גדרים במלכות משיח

ה"חתול" שקנה מדות טובות

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מאיר יעקב זילברשטרום, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שווייכה

לחקוק דברי התורה במח הזכרון

למרות שהיה במצרים כ"ב
שנים – זכר התורה

וההוראה מזה - פשוטה וברורה:

לימוד התורה צריך להיות בריבוי חיות ותוקף כל כך עד שכאשר ישאלו אותו כעבור משך זמן רב, עשרות שנים, מה למדת ב"זאת חנוכה" דשנת תשמ"ה (תאריך אמירת השיחה. המו"ל) - יהיו הדברים חקוקים במוח הזכרון! וכאשר יפגוש יהודי ברחוב - יוכל להזכיר לו שלפני עשרות שנים למדו יחדיו ענין פלוני בתורה!

ועל ידי זה - "ותחי רוח יעקב אביהם":

כאשר יעקב אבינו יושב בגן-עדן ושומע שישנו יהודי שנמצא בגלות (מצרים) וזוכר מה שלמד בתורה עשרות שנים לפני כן - הרי זה פועל תוספת חיות ברוחו של יעקב כפי שנמצא בגן-עדן!

ואז - מעורר יעקב אבינו רחמים אצל הקב"ה, ופועל המשכת כל עניני ברכה והצלחה בכל המצטרף.

(תורת מנחם - התועודיות תשמ"ה ח"ב ע' 993 ואילך)

פתיחה

בעזרי"ת.

הננו מתכבדים להגיש לפניכם את הקונטרס 'קראת שבת' (גליון תתקנ) היו"ל לפרשת ויגש, ובו אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ה נבג"מ זי"ע.

המדור "מקרא אני דורש" עוסק בעניין התאומות שנולדו עם השבטים ונשאום, שרש"י כתב שמתו לפני ירידת בית יעקב מצרימה ולכן לא נמנו כאן. ויבאר מדוע מיאן רש"י לפרש שהתאומות הן "נשי בניו" שנזכרו בכתוב.

המדור "יינה של תורה" עוסק בדברי המדרש "מי יתנן כאח לי" כדרך שעשה יוסף לאחיו, שגמלוהו רעה, ונאמר בו וינחם אותם, ויבואר כיצד השכינה נמצאת בגלות על ידי מעשי האדם, ולמרות זאת מבקשת כנסת ישראל שיתנהג עמה השי"ת בחסד וברחמים כמעשי יוסף לאחיו.

במדור "חידושי סוגיות" יפלפל בדברי הש"ס בנוגע למלכות משיח ודוד המלך שיהי' קיסר ופלגי קיסר, ויחדש דשני גדרים אית בי' במשיח, מה שיפעל על כל העולם לעבוד את ה' ביחד, ומה שילמד תורה את כל העם, ושני גדרים אלו הם קיסר ופלגי קיסר, ומצד גדר קיסר שבו נקרא "מלך" ומצד גדר "פלגי קיסר" נקרא נשיא.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו במקורם, ויש להיפך, אשר במקור הדברים מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

תוכן ענינים

מקרא אני דורש ב
נשי בני יעקב והתאומות – היינו הק?

איך יתכן שהתאומות מתו לפני הירידה למצרים, הרי הן היו נשות השבטים, ומפורש שנשי בני יעקב ירדו למצרים? / מדוע אי אפשר לומר שהתאומות מתו ונשי בני יעקב נשים אחרות היו? / שקו"ט בדברי רש"י שהתאומות שנולדו עם השבטים מתו לפני ירידתן למצרים

(ע"פ לקיט שיחת ח"ה ע"ב 151 ואילך)

פנינים ה
"כזאת" למה לי? (ע"פ לקיט שיחת ח"ה ע"ב 151 ואילך)

מה מסתתב ב"גריסין של פול"? (ע"פ לקיט שיחת ח"ה ע"ב 151 ואילך)

יינה של תורה ו
תפילתם של ישראל – "מי יתנן כאח לי"

מהי ההשוואה בין הקב"ה ובני ישראל ליוסף עם אחיו? / מדוע ירדה הנשמה ל"גלות" בגוף גשמי ונחות? / כמה מתבטאת אכזריות החוטא כלפי הנשמה? / וכיצד קיצר יוסף את הגלות של בני ישראל במצרים? ביאור במסורת ירידת הנשמה למטה, ובבקשת בני ישראל מהקב"ה "מי יתנן כאח לי"

(ע"פ ספר המאמרים מלוקט איר ע"ב רנא ואילך)

פנינים ט
אין להסתפק בבכ"י (ע"פ לקיט שיחת ח"ה ע"ב 148 ואילך)

לעשות ולא לכבול! (ע"פ לקיט שיחת ח"ה ע"ב 148 ואילך)

חידושי סוגיות י
ב' גדרים במלכות משיח – מלך ונשיא

יקדים קושיית הרש"ש בסוגיא דסנהדרין גבי דוד ומשיח לעת"ל, ויסיק דהשקו"ט הוא אם מלכות משיח תהא כעין מלכות דוד או באופן אחר, ומסקנת הש"ס דתרווייהו איתנהו בי' / יבאר ב' הגדרים ע"פ דברי הרמב"ם בהל' מלכים, ועפ"ז יתרח קושיית הרש"ש

(ע"פ לקיט שיחת ח"ה ע"ב 206 ואילך)

תורת חיים יג
גדול השלום בכלל וכן איש ואשתו בפרט

דרכי החסידות יד
ה"חתול" שקנה מדות טובות

שיחות קודש טז
לחקוק דברי התורה במח הזכרון

צוות העריכה וההגהה:
הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מאיר יעקב וילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד,
Or Hachasidus - Head Office, 1469 President st. • 6084000
#BSMT, Brooklyn, NY 11213 - United States (718) 534 8673

להערות והארות:

טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidutil@gmail.com

נשי בני יעקב והתאומות – היינו הך?

איך יתכן שהתאומות מתו לפני הירידה למצרים, הרי הן היו נשות השבטים, ומפורש שנשי בני יעקב ירדו למצרים? / מרדכי אי אפשר לומר שהתאומות מתו ונשי בני יעקב נשים אחרות היו? / שק"ט בדברי רש"י שהתאומות שנולדו עם השבטים מתו לפני ירידתן למצרים

א. בפרשתנו מפרט הכתוב את בני יעקב ומשפחתו שירדו למצרים, ומסיים (מו, כו): "כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו, מלבד נשי בני יעקב, כל נפש ששים ושש". וכתב רש"י על אתר: "ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים, צריכים אנו לומר שמתו לפני ירידתן למצרים, שהרי לא נמנו כאן".

ולפום ריהטא דברי רש"י צריכים ביאור (וראה במפרשים על אתר):

דעה זו, ש"תאומות נולדו עם השבטים", נזכרה בדברי רש"י בפרשת וישב (לו, לה), ששם נאמר בנוגע ליעקב "ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו", ומביא רש"י שיטת רבי יהודה בפירוש "בנותיו" – ש"אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום".

והיינו, שלדעה זו התאומות היו נשותיהם של השבטים; ואם כן, מה כוונת רש"י באומר שהתאומות מתו לפני ירידתן למצרים – הרי הפסוק מיד ממשיך ומזכיר את "נשי בני יעקב", שאליבא דרבי יהודה הן הן התאומות!

ב. ולכאורה היה אפשר לתרץ, שאמנם בתחילה נשאו בני יעקב את אחיותיהן לנשים, אבל לאחר מכן מתו ואז נשאו נשים אחרות – ועליהן נאמר כאן "נשי בני יעקב".

אבל כד דייקת אין לומר כן. כי הנה נתבאר כבר (במדור זה, גליון דש"פ וישב תשס"ז. עיי"ש), שהיסוד בפשוטו של מקרא לחידוש זה של רבי יהודה שנולדו תאומות להשבטים – הוא

העכבר הקטן של הגבהת עצמו

כן הדבר, ה"עכבר הקטן" של הגבהת עצמו העיר את ה"חתול" והשליכה את טס המאכלים ויתפוצצו כלי הזכוכית היקרים והמעדנים התגאלו.

. . ואתה רחם על עצמך וחוס על עבודתי ותקן את המעוות – לתלות את החסרונות בזולתך ואת המעלות בעצמך. הרחק את המדות הרעות והעבר את כתמיהם וקנה מדות טובות. עבוד ועבוד – עבוד עם עצמך ועבוד עם זולתך להורותו במדות טובות ובאהבת ישראל ויעזר לך השי"ת בגשמיות וברוחניות.

(אגרות קודש ח"ז עמ' שסד)

ה"חתול" שקנה מדות טובות

"תקן את המעוות לתלות את החסרונות בזולתך ואת המעלות בעצמך, הרחק את המדות הרעות והעבר את כתימיהם וקנה מדות טובות. עבד ועבד – עבד עם עצמך ועבד עם זולתך להורותו במדות טובות ובאהבת ישראל"

לעקור תחילה את המדות הרעות

. . בספרי מוסר וחכמה הישנים יש משל ודוגמא על איש שהתלמד לקנות לו מדות טובות, אבל לא נתן דעתו ולבו תחלה לעקר את המדות הרעות והרגילות הרעות אשר היו לו, ובמקומם להקנות את המדות הטובות לקובעם במוחו, ולחרות אותם על לוח לבו:

[משל] למלך גדול שצוה לעבדיו ללמד את החיות מלאכות ועובדות שהם היפך טבעם, את הדוב, למשל, לצאת במחול עם פיל . . וכדומה.

הי' שם פקח אחד והתיעץ ללמוד את החתול ללכת על שתי רגלי, וכשִלְמדה ללכת על שתי רגלי, לְמדה לשאת כלים בשתי ידי' עד שהרגילה לשרת בשעת הסעודה להגיש המאכלים אל השלחן.

כשגמרו העבדים ללמד את החיות כאמור, עשה המלך משתה גדול להראות את שריו ועבדיו את יקר תפארת מלכותו, וכל המסובים מתפלאים ושוחקים מטוב לב על מחול הדוב עם הפיל . . ויותר מהכל לקח את לב המסובים – החתולים הנושאים ומגשים אל השלחן טסים עם מאכלים שונים בסדר ומשטר כפקחים בבני אדם.

הי' שם אדם אחד שהי' עוין את המלך ולא יכול לסבול את גדולתו, אשר באמרי פיו ובפקודתו למדו את החיות לשנות את טבעם. מה עשה? הביא עמו עכבר קטן, ובשעה אשר החתולים נשאו את הטסים מעוטרים בכלי זכוכית יקרים מלאים מעדנים ומיני תרגימא, שלח את העכבר לחפשי. כראות החתולים את העכבר המבולבל, רפו ידיהם להחזיק את הטסים ויפלו הטסים מידיהם ויתנפלו על העכבר וזה על זה. כלי הזכוכית התפוצצו, המעדנים נתגאלו, לפני המלך והשרים חפו.

לקראת שבת

כקושיית הגמרא (פסחים נ, א) על הפסוק (וישב לה, ב) "וירא שם יהודה בת איש כנעני... ויקחה": "אפשר בא אברהם והזהיר את יצחק, בא יצחק והזהיר את יעקב, ויהודה אזיל ונסיב"? ! כלומר:

כאשר הגיע הזמן שיצחק ישא אשה, השביע אברהם את אליעזר "לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני" (כמסופר באריכות בפ' חיי שרה). וכן אמר יצחק ליעקב "לא תקח אשה מבנות כנען". ועד שרבקה אמרה, "קצתי בחיי מפני בנות חת, אם לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים" (ס"פ תולדות).

ולכן תמהה הגמרא, איך יתכן שיהודה נשא אשה כנענית; ואכן, רש"י על אתר מפרש (כתירין הגמרא) "כנעני – תגרא", היינו, שהוציא תיבת "כנעני" מפשרה בגלל קושיא זו, ולמד שיהודה נשא בת איש כנעני במובן של "תגרא", סוחר, ולא "כנעני" כפשוטו.

וכיון שבבני יעקב (מלבד יהודה ויוסף, כדלקמן) לא מצינו שהם הלכו מחוץ לארץ כנען כדי לקחת נשים ממקומות אחרים (כשם שעשה יעקב), וכן לא מצינו שהם שלחו שלוחים לצורך זה (כשם שעשה אברהם בשביל יצחק); ויחד עם זה, אי אפשר לומר שהשבטים נשאו בנות כנען, בשעה שהדבר היה מופרך כל כך אצל האבות – לכן לומד רבי יהודה, שבהכרח לומר שלשבטים היו אחיות ולהם נישאו.

ומעתה, כיון שכל היסוד לחדש שנולדו תאומות עם השבטים הוא שלילת הסברא שהשבטים נשאו נשים כנעניות – איך אפשר לומר לשיטה זו שלאחר שמתו אחיותיהם של השבטים הם כן הלכו ונשאו נשים כנעניות? !

ג. זאת ועוד:

לפני כן מסופר בפרשה (מו, יז) שיעקב ירד למצרים, והביא אתו את "בני ובני בניו .. בנותיו ובנות בניו"; הרי מפורש, שהיו ליעקב כמה בנות שירדו עמו למצרים (ולא רק בת אחת – דינה – המפורשת בכתוב) !

ובשלמא לשיטת רבי נחמיה, שחולק על רבי יהודה (בפרש"י וישב לו, לה) בפירוש התיבות "וכל בנותיו" ומפרשן על כלותיו של יעקב (ש"אין אדם נמנע מלקרות לכלתו בתו") – אתי שפיר, שגם כאן הכוונה ב"בנותיו" היא לכלותיו;

אבל לרבי יהודה, שתפס תיבת "בנותיו" כפשרה דוקא ופירשה על התאומות שנולדו עם השבטים – על כרחך שגם כאן יפרש "בנותיו" כפשוטו, היינו, שיעקב ירד למצרים עם כמה בנות.

ושוב קשים לכאורה דברי רש"י, שהתאומות מתו לפני הירידה למצרים.

ד. ויש לומר, שאכן אין כוונת רש"י שכל התאומות מתו לפני הירידה למצרים; אלא, בוודאי חלק מהתאומות היו בחיים, והן הן "נשי בני יעקב" הנזכרות כאן, ועליהן מסופר שיעקב ירד למצרים ביחד עם "בנותיו" – לשון רבים.

התולדת חיים

מכתבי עצת והדרכה בעבודת השי"ת בחיי היום יום

גדול השלום בכלל ובין איש ואשתו בפרט

אבל בנוגע לשלום בית הרי בחיצוניות הוטב אבל בפנימיות עדיין אינו כדבעי.

כבר כתבתי לו במכתבי הקודם עד"ז שבודאי יהיו העלמות והסתרים ביחוד על ענין השלום בית, ודוקא בזה נחוצה התאמצות ביותר, כי מריבוי ההעלמות וההסתרים מוכח אשר זהו דוקא מעיקר הבידורים שלו,

וכמובן מכתבי האריז"ל ומבואר בדא"ח⁵ - ראה קונטרס העבודה ספ"ו - אשר לבד יחידים הרי הנשמות דדורותינו אלה היו כבר בעולם, ובאים עתה בגלגול ועיקר ביאתם הוא לתקן את מה שחסרו בקיום התרי"ג מצות בגלגולים הקודמים, ובכל זאת כמובן גם הם מחוייבים בקיום כל התרי"ג מצות אף אלו שלא חסרו בגלגולם הקודם,

והחילוק הוא אשר באלו המצות שלא חסרו בפעם הקודמת הרי היצה"ר אין מנגד עד"ז ביותר, כ"א רק כדי שישאר הענין דבחירה חפשית, כי בענינים אלו כבר הוברר בפעמים הקודמות, משא"כ בהענינים שחסרו בפעמים הקודמות היינו שלא הוברר חלקם בעולם [ה]זה וחלקם בנפש השייך לענינים אלו, הרי ההתנגדות של היצה"ר היא בכל תוקף, ואין להאריך בדבר המבואר וכו'.

השתדלות בהשלום בית - אף שנדרש לזה וויתורים

ובנוגע אליו לעשי' בפועל שזהו העיקר, הרי עוד הפעם אעזר אותו ואזרוזו בענין השתדלות בהשלום בית ביותר, אף שנדרש לזה וויתורים (מכיון שהוויתורים אינם בעניני תורה ומצוה⁶), וכמו שכתבתי לו מאז שארז"ל האשה דמעתה מצוי' ושערי דמעות לא ננעלו והברכה לאדם היא בשביל אשתו.

(אגרות קודש ח"ה אגרת א'רנ"ו)

(5) = דברי אלקים חיים (כיניו לספרי חסידות).
(6) כלומר, אבל בעניני תומ"צ מוכן שאי אפשר לוותר.

התאבקות הסטרא אחרא בותר - שלא להניח לעשות שלום

במענה על מכתבו . . בו מודיע על מקרה שקרה עם זוגתו תחי"ל ומבקש תקון בעדו ובעדה.

... ישתדל בהשתדלות היותר גדולה בענין של שלום בית בינו ובין זוגתו תחי"ל היינו שיזהר בזה בתכלית הזהירות, וידוע מרז"ל נשים דעתם קלה ואשה דמעתה מצוי' ולכן טוב שיהי' הוא המוותר ומצדו להפיק רצונה ובפרט במילי דעלמא, ואם בכל עת הפליגו רז"ל במעלת השלום בית, עאכו"כ בעש"ק, ואנו עתה כולנו בעש"ק לאחר חצות, כי קרב קץ גלותנו וביאת משיחנו².

...יש לשער שההעלם וההסתור ביותר יהי' אצלו בנוגע . . לשלום בית; כי ידוע שגדול השלום וכל התורה כולה דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום, ובפרט בגלות זה האחרון שכמרז"ל ביומא ט' ע"ב בא בסיבת העדר השלום, וכל כמה שמתקרב קץ הגלות הרי ההתאבקות מצד שכנגד הוא ביותר בנוגע שלא להניח לעשות שלום בעולם בכלל ובין איש ואשתו דלמטה שהם בדוגמת איש ואשה דלמעלה בפרט³, אבל לפום גמלא שיחנא, ובודאי נותנים הכחות עד"ז לעמוד בנסיון. ועייג"כ קונטרס החלצו.

(אגרות קודש ח"ד אגרת א'קמא)

ריבוי ההעלמות וההסתרים - הוכחה שזהו מעיקרי הבירורים שלו

במענה⁴ על מכתבו . . בו מודיע אשר קבל עליו ומקיים ההוראות בענין השיעורים ונתינת הצדקה,

(1) כנראה בענין איסור נדה או הקשור לזה.
(2) במכתב יש גם עוד הוראות: סדר מסויים בנתינת צדקה ושיעורי לימוד מסויימים.
(3) כנראה הכוונה שע"י הפירוד והעדר השלום בין איש ואשה למטה, גורמים פירוד ר"ל בין איש ואשה למעלה - קוב"ה וכנסת ישראל.
(4) מהתוכן נראה שמכתב זה הנו המשך לאגרת שהובאה לפני זה.

[ואין להקשות למה לא מנה אותם הכתוב בפירוש כמו שמנה את דינה - שהרי גם לידתן לא נזכרת בכתוב. ופשוט].

כל כוונת רש"י היא על חלק מן התאומות, אותן אלו שלא נישאו להשבטים ועליהן הוא אומר שמתו רווקות;

כי, אף שהיסוד לשיטת רבי יהודה שנולדו אחיות תאומות עם השבטים הוא זה שהשבטים לא יכולים היו לישא מבנות כנען, הרי בפועל לא כל השבטים נשאו מהאחיות לאשה:

על יהודה מסופר שהוא נשא "בת איש כנעני" (כנ"ל) ואת תמר - ומשמע שהוא לא נשא אחת מאחיותיו; וכן על יוסף מסופר שהוא נשא את אסנת במצרים, כך שגם הוא לא נשא אחת מאחיותיו.

זאת ועוד: רש"י פירש (וישלח לה, יז), שעם בנימין נולדה תאומה יתירה, כך שמכל מקום ישנה תאומה אחת נוספת על מנין השבטים עצמם.

ועל תאומות אלו שלא נישאו להשבטים בפועל [ואם כן אינן בכלל "נשי בני יעקב"], הוא שאומר רש"י ש"מתו לפני ירידתן למצרים", ולכן לא נזכרו כאן כלל.

מה מסתתר ב"גריסין של פול"?

ולאביו שלח ג' מטוב מצרים
מדרש אנדרה גריסין של פול
(מה, כג. רש"י)

יש לבאר בדרך הרמז כוונת יוסף במה ששלח
ליעקב גריסין של פול דוקא:

גריסין של פול "הם פולים שבורים לחלקים"
(גור אריי כאן), ואעפ"כ דוקא מאכל זה הי' חשוב
ביותר במצרים, וכמ"ש היפה תואר (השלם על ב"ר
פצ"ד, ב): "שהן חשובין מאוד במצרים, ולכן נקראו
טוב ארץ מצרים, והוא מין גריסין חשוב שלא
נמצא כמוהו בשאר ארצות, ונקרא פול המצרי".

והנה יוסף ידע שכשיבואו השבטים ליעקב
ויגידו לו שיוסף עדיין חי, יוכרחו להגיד ליעקב
שמכרוהו, ויצטער יעקב על כך. ולכן שלח
לו גריסין של פול, לרמז לו שדוקא על ידי זה
שהופרד יוסף מאחיו - כגריסין אלו שמפרידים
אותם לחלקים - יצאה טובה גדולה ונפלאה,
"למחי" שלחני אלוקים לפניכם" (פרשתנו מה, ה),
ובזה ביקש למעט בצערו של אביו על מכירתו.

"כזאת" למה לי?

ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים
ונשאים מטוב מצרים ג' ועשר אתות
שלח כזאת - בחשבון הזה, ומרו החשבון עשרה חמורים
(מה, כג. רש"י)

הקשו המפרשים (דבק טוב, גר"א ועוד), מדוע
הוצרך הכתוב לומר "כזאת" שפירושו "כחשבון
הזה" ואח"כ לפרש שהחשבון הוא "עשרה
חמורים", דלכאורה הול"ל "ולאביו שלח עשרה
חמורים נושאים מטוב מצרים" ותו לא?

ויש לומר:

מבואר בכתוב לעיל שיוסף ביקש שימהרו
להביא את יעקב למצרים ככל האפשר, ונמצא
שחזרת השבטים לארץ ישראל היתה רק לזמן
מועט ביותר. וא"כ צריך ביאור לאיזה צורך שלח
יוסף לארץ ישראל כמות גדולה כ"כ של מזון,
"**עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים**"?

ולזה פירש הכתוב "ולאביו שלח **כזאת**",
ופרש"י "כחשבון הזה", היינו לפי חשבון
מסויים שלמדנו עליו כבר, והוא מה שמסופר
לעיל (פרשתנו מה, יז) שפרעה אמר ליוסף שיאמר
לאחיו "טענו את בעירכם", היינו שפרעה עצמו
שלח מתנה ליעקב, ואם כן ק"ו שיוסף הי' צריך
לשלוח מתנה גם הוא כאותו "חשבון" ששלח
פרעה, ואף מתנה גדולה יותר.

וממשיך רש"י "מהו החשבון", כלומר שעדיין
לא ידענו מהו "החשבון הזה" ששלח פרעה, ולזה
ממשיך הכתוב "עשרה חמורים", היינו שיוסף
שלח עשרה חמורים, מאחר שגם מתנת פרעה
היתה כשיעור טעינת עשרה חמורים, הם עשרת
החמורים שהביאו אחי יוסף בירידתם השני'
למצרים, ובנוסף למתנה ששלח כחשבונו של
פרעה, הוסיף אתונות, וגם הם באותו "חשבון"
- "עשר אתונות".

לומר בלשון מקרא, שזה שמשיח נקרא
"נשיא" הוא לפי שהוא "ילמד כל העם
ויורה אותם דרך ה'", והיינו דקאי בענין
השני שנוכר לעיל, "פלגי קיסר", שבו אין
כ"כ חידוש על מה שהי' לפניו. ונמצא,
דשני התוארים "מלך" ו"נשיא", הם שני
הענינים ד"קיסר ופלגי קיסר" שיהיו במלך
המשיח. וזהו שנאמר "ודוד עבדי נשיא
להם לעולם", דאע"פ שגדלה מעלת המלך
על מעלת הנשיא (כהחילוק בין קיסר ופלגי
קיסר), מ"מ אין הנשיאות בטלה לגבי מעלת
המלכות, ונשאת היא לעולם.

ועפ"ז יש ליישב קושיית הרש"ש, כי
שני הענינים ד"קיסר ופלגי קיסר" (מלך
ונשיא) יהיו באותו אדם, מלך המשיח; אלא
שהפסוק הא' קאי במעלת המשיח בתור
"קיסר", "מלך" (ובזה אינו מתייחס לדוד
המלך כנ"ל), והכתוב "ודוד עבדי נשיא
להם" קאי במעלתו בתור "פלגי קיסר",
"כדכתיב נשיא להם ולא כתוב מלך" -
שהיא המעלה שבה מתייחס לדוד, והוא
מדויק דוקא בל' הכתוב האמור גבי מעלת
הנשיאות, "ודוד עבדי נשיא", דלא ככפסוק
הקודם גבי ענין המלכות - "ועבדי דוד מלך
עליהם", כי בלשון "ועבדי דוד" ההדגשה
היא על "עבדי" (אלא שה"עבד" נקרא בשם
"דוד"), וזה שייך גבי מלוכה שהיא מעלה
הבאה בו (לא מפני שהוא "דוד", אלא)
להיותו "עבדי"; ודוקא במעלת הנשיאות
נאמר "ודוד עבדי", היינו שעיקר ההדגשה
היא שנקרא דוד (אלא שאח"כ מוסיף
הכתוב דוד זה עבדי הוא), כי מעלה זו שבו
מתייחסת לדוד. ודו"ק.

במעשה בראשית אלא עולם כמנהגו נוהג",
מ"מ, זהו שלא יתבטלו חוקי טבע הבריאה,
אבל מובן שזה שכל העולם כולו יעבוד את
ה' ביחד ולא תהיינה מלחמות כו' ועסקם
יהי' לדעת את ה' בלבד, ה"ז חידוש בהנהגת
העולם, שלא מצינו כזאת מעולם. משא"כ
השפעתו בתור זה ש"ילמד כל העם ויורה
אותם דרך ה'", אף שנכלל בזה גם "דברים
הסתומים כו'", מ"מ אין זה חידוש ממש,
כי בתורה אי אפשר להיות חידוש (אמיתי),
כפסק הרמב"ם הל' יסודי התורה רפ"ט
שתורה הזאת "אין לה לא שינוי ולא גרעון
ולא תוספת".

**ומה ינעם לפ"ז רמז לשון הגמרא "קיסר
ופלגי קיסר"**. שהרי הובא לעיל מדברי התוס'
דשם "קיסר" הוא "לשון כרות בעברי"
ומורה על לידה באופן של חידוש ד"יוצא
דופן", ומעתה זהו הרמז בכך שמשיח נקרא
בשם "קיסר" - מלך שנולד באופן של "יוצא
דופן", שלא כפי הטבע שהטביע הקב"ה
סדר של לידה (דרך הרחם), להורות שענין
הא' שבמלכותו של מלך המשיח (פעולתו
בעולם) תהי' באופן של חידוש, שלא
כפי טבע העולם, "יוצא דופן" למעליותא
(משא"כ הענין השני שבו, אין בו חידוש
כ"כ), ומצד זה הוא רק בגדר "פלגי קיסר".

**ומעתה יתבארו היטב ב' הכתובים
שבהפטרנו, "ועבדי דוד מלך עליהם" . .
ודוד עבדי נשיא להם", ויבואר לשון רש"י
דלעיל. דהנה, מצינו בלשון חכמים, שראש
הסנהדרין "הוא שקורין אותו החכמים נשיא
בכל מקום והוא העומד תחת משה רבינו"
(ל' הרמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג), ועד"ז יש**

הכבוד מרוב
לעילוי נשמת
מר יצחק נאמן בת נרשם
נלב"ע קרב יום הדין
התשנ"ח
הנצחה

תפילתם של ישראל – "מי יתן כאח לי"

מהי ההשוואה בין הקב"ה ובני ישראל ליוסף עם אחיו? / מדוע ירדה הנשמה ל"גלות" בגוף נשמי ונחות? / כמה מתבטאת אכזריות החוטא כלפי הנשמה? / וכיצד קיצר יוסף את הגלות של בני ישראל במצרים? ביאור במסגרת ירידת הנשמה למטה, ובבקשת בני ישראל מהקב"ה "מי יתן כאח לי"

כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה בשיר השירים (ח, א) "מי יתן כאח לי" ! ופירש רש"י שמבקשת כנסת ישראל מהקב"ה "שתבוא לנחמני כדרך שעשה יוסף לאחיו, שגמלוהו רעה, ו[מכל מקום] נאמר בו וינחם אותם".

מעשיהם הלא טובים של בני ישראל כלפי הקב"ה, מושווים בכתוב זה למעשה אחיו של יוסף "שגמלוהו רעה". ובני ישראל מבקשים מהקב"ה שיתנהג עמם "כאח", היינו כיוסף הצדיק, שניחם את אחיו, וגמל להם טובה תחת רעה.

והנה, כל העניינים שבתורה הם בתכלית הדיוק, ואם השוואת התורה את הנהגת קוב"ה וישראל למכירת יוסף והנהגתו עם אחיו, בוודאי שיש ללמוד מכך הרבה בעבודת הבורא ית"ש: מחד, אודות פעולת החטא שדומה למכירת יוסף, ומאידך, כיצד יש לבקש מהש"ת שיגמול לבני ישראל טובה כיוסף עם אחיו, וכפי שיתבאר.

גלות הנשמה בירידתה להתלבש בגוף נשמי

כאשר הנשמה יורדת ומתלבשת בגוף נשמי נחות, הרי זו "ירידה גדולה ובחינת גלות ממש" (תניא פל"ז). יתר על כן: הנשמה בירידתה, משולה ל"בן מלך שה' בשבי' וטוהן בבית האסורים ומנוול באשפה" (שם פל"א). הגוף השפל והנפש הבהמית שבאדם, שהם חומריים ומגושמים, כולאים בתוכם את הנשמה, והיא אינה יכולה להתענג מזיו השכינה.

ירידה עצומה זו, ומאסר נורא זה, אינם לחינם. תכלית הירידה הזו, היא שהנשמה תקדש ותזכך את הגשמיות, ותתעלה למדרגה גבוהה יותר ממה שהייתה קודם:

לקראת שבת

יא

לילך בדרך התורה והמצוה, "ילחם מלחמות ה'", יבנה בית המקדש ויקבץ נדחי ישראל ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' – ה' מלכים ספי"א [וכן אחר "שתתישב ממלכתו ויתקבצו אליו כל ישראל יתייחסו כולם על פיו ברוח הקודש שתנוח עליו" (שם פ"ב ה"ג)], וזהו ענינו של מלך ישראל בכלל, וכמ"ש הרמב"ם שם ספ"ד שכל מלך "תהי' מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה' שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות". (ב) "אותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהי' יתר משלמה ונביא גדול כו' ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה' ויבואו כל הגוים לשומעו כו'" ועל ידו "תרבה הדעה והחכמה והאמת שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה'" – ה' תשובה פ"ט ה"ב. ומזה מובן דהייעוד "באותו הזמן כו' יהי' עסק כל העולם . . . לדעת את ה' בלבד . . . יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו' מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ל' הרמב"ם ה' מלכים ספי"ב), יהי' על ידי מלך המשיח, שהוא "ילמד כל העם".

ויש' חילוק עיקרי בין שני ענינים הנ"ל, כי פעולתו של מלך המשיח בענין הא', הנהגת המלכות שלו, היא בדרך חידוש, שלא ע"פ טבע. כי על ידו יהי' חידוש עיקרי בכל העולם כולו, וכמבואר בארוכה ברמב"ם ה' מלכים ספי"א שם ש"יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד", ש"יחזרו כולם לדת האמת ולא יגזלו ולא ישיחיתו" (שם רפי"ב), עד ש"באותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות כו' ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה'" (שם ספי"ב). כלומר, אע"פ שפסק הרמב"ם (שם רפי"ב) שלא "יבטל דבר ממנהגו של עולם" ולא "יהי' שם חידוש

קיסר בלשון רומי והוא לשון כרות בעברי [היינו לידה באופן ד"יוצא דופן"] ועל שמו נקראו כל המלכים שלאחריו קיסר", ונמצא ששם זה הי' מיוחד למלכי רומי (ועיין רש"י ברכות נו ע"א). ולמה לא אמר הש"ס הכא בלשון הקודש וכלישנא דקרא בכ"מ "מלך ומשנה למלך" (וראה לשון הערוך ערך קסר).

ואולי יש לחדש בכל זה, דבאמת אין כוונת הש"ס כפשוטו שיהיו אז ב' אנשים נפרדים שינהיגו את ישראל, וגם לפי דברי הגמרא ודאי ידעין כבר דמ"ש "ודוד עבדי נשיא להם" קאי על משיח ולא דוד המלך, כי גם משיח נקרא בשם "דוד" כנ"ל, אלא הכוונה שבמלכות מלך המשיח עצמה יהיו ב' גדרי מלוכה ותפקיד, "קיסר ופלגי קיסר", כמשי"ת.

ומעתה יש לפרש כל מהלך הש"ס באו"א, דמש"כ "עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר כו' והכתיב ודוד עבדי נשיא להם", הכי קאמר: מהא דאמרין דעתיד הקב"ה להקים "דוד אחר", משמע, שבגדר מלכות מלך המשיח יהי' חידוש עיקרי לגבי מלכי בית דוד (ואפילו לגבי דוד המלך עצמו), ולכן נקרא "דוד אחר", כי בענין זה אינו דומה לדוד הראשון (עיי' חדא"ג למהר"ל כאן), וע"ז מקשה "והכתיב ודוד עבדי נשיא להם", הרי שגם לעת"ל דומה מלך המשיח לדוד הראשון, ולכן נקרא על שמו. וע"ז מתרץ "כגון קיסר ופלגי קיסר", דבמלך המשיח תהיינה ב' המעלות ד"קיסר ופלגי קיסר", דמצד החידוש שבמלכותו לגבי דוד נקרא "קיסר" (והוא "דוד אחר"), ומצד מעלתו בתור "מלך מבית דוד" נקרא "פלגי קיסר".

והסברת הענין, דהנה, בהגדרת תפקידו ופעולתו של מלך המשיח מצינו שהגדיר הרמב"ם ב' ענינים: (א) "יכוף כל ישראל"

ב' גדרים במלכות משיח – מלך ונשיא

יקדים קשיית הרש"ש בסוגיא דסנהדרין גבי דוד ומשיח לעת"ל, וסיק דהשק"ט הוא אם מלכות משיח תהא כעין מלכות דוד או באופן אחר, ומסקנת הש"ס דתרווייהו איתנהו בי / יבאר ב' הגדרים ע"פ דברי הרמב"ם בהל' מלכים, ועפ"י יתרון קשיית הרש"ש

גרסינן בסנהדרין צח: "א"ר יהודה אמר רב עתיד הקב"ה להעמיד להם דוד אחר [שעתיד למלוך עליהם. רש"י] שנאמר ועבדו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם אשר אקים להם, הקים לא נאמר אלא אקים. א"ל רב פפא לאביי והכתיב [בהפטרות פרשתנו] ודוד עבדי נשיא להם לעולם, [ומשני] כגון קיסר ופלגי קיסר. ובפרש"י: "כגון קיסר ופלגי קיסר – מלך ושני לו, כן דוד החדש מלך כדכתיב ודוד מלכם אשר אקים, ודוד המלך שני לו כדכתיב נשיא להם ולא כתוב מלך", והק' הרש"ש דהא בכתוב שלפני "נשיא להם" [בהפטרותנו] מפורש נמי "ועבדי דוד מלך עליהם".

והנראה בזה בהקדים דלכאור' כוונת הקושיא "והכתיב ודוד עבדי נשיא להם לעולם" היינו דא"פ לומר דדוד אחר יהי לעתיד, והוא מלך המשיח, כי נאמר דוד המלך עצמו יהי נשיא לעולם, וזה צ"ע דהא

בפשטות גם "דוד" הנזכר כאן י"ל דלא קאי על דוד המלך גופי' כ"א על מלך המשיח [עיי' במפרשי הכתוב], ובלאה"כ על כרחך דאין דוד המלך בעצמו משיח שיהי' "נשיא להם לעולם", שהרי תחילת פעולת משיח תהי' קודם הגאולה כפסק הרמב"ם ה' מלכים פ"א ה"ד, ובדואי קודם תחיית המתים.

ויובן בהקדים ביאור המסקנא שימלכו שניהם, דוד ומשיח, ודוד ישמש פלגי קיסר, וזה צריך הסבר יותר נועין בראב"ד ה' מלכים ספ"א], למה יצטרך מלך המשיח ל"שני לו", משנה למלך, שלא מצינו שיוזכר כן אצל מלכי בית דוד, ולא מצאנו גדר כזה בהלכות מלך, שיהי' תוקף מיוחד דמשנה למלך יתר על שאר שרי המלך וכיו"ב. גם יש לדקדק קצת בלשון שבחר הש"ס כאן "כגון קיסר ופלגי קיסר". ועיי' תוס' ע"ז י: דשורש שם קיסר הוא ע"ש מלך רומי אחד "שמתה אמו בלדתה ובקעת בטנה ומצאוהו חי . . ונקרא

לקראת שבת

נתבאר בדברי חז"ל (תנחומא נשא טז. תניא פל"י) אשר תכלית וכוונת בריאת העולם, הוא מה ש"נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים". הקב"ה ברא את העולם גשמי גם ונחות, והתכלית היא שבני ישראל יזכרו ויקדשו אותו עד שיהי' כולו ראוי להיות דירה ומשכן לו ית'. "דירה" זו נעשית על ידי שבני ישראל מנצלים את ענייני העולם הגשמיים והנחותים, לשם שמים ולעבודתו ית'.

ולשם כך ירדה הנשמה לעולם, בגלות איומה, בכדי להשלים את כוונת הבריאה, לעשות את העולם ל"דירה לו ית'".

עבודה זו, פועלת עליו הן בעולם הגשמי שמתקדש ומזדכך, והן בנשמה עצמה, שמתעלה בעילוי רב ועצום על ידי עבודתה בזיכוך הגוף והעולם.

הנשמה מתחננת אל האדם שישחררה מייסורי השבי

והנה (בהבא לקמן, ראה גם לקוטי שיחות ח"ה עמ' 435), כאשר האדם עובד עבודתו כראוי, ומתעסק בזיכוך וקידוש העולם, אזי משלימה הנשמה את כוונת ירידתה למטה. וממילא, כל עינויי וייסורי הנשמה מהיותה בגוף ובעולם גשמיים, נחשבים כאין ואפס. כי שכרה ואושרה הנצחיים שהיא זוכה להם על ידי מילוי שליחותה, הם שלא בערך לגבי ייסורי העולם הזה החולפים.

אך אם האדם אינו משים ליבו לירידת הנשמה ולמטרת ירידתה, והוא שקוע בענייני העולם ורודף אחר הגשמיות והחומריות, הרי אין לשער את גודל הצער והעינוי של הנשמה: לא זו בלבד שהיא אינה ממלאת שליחותה, אלא מורידים אותה עוד ועוד בעניינים שפלים ונחותים!

ומכיוון שהנשמה היא "חלק אלוהי ממעל ממש" (ראה תניא פ"ב), הרי הצער של הנשמה הוא גם גלות וצער השכינה. ונמצא, שעל ידי הנהגתו הבלתי רצוי של האדם, שאינו ממלא שליחותו להתעסק בזיכוך העולם, הוא מוריד כביכול את הנשמה ואת השכינה בגלות וכמאסר. כי על ידי מעשיו, נמצאת הנשמה (והשכינה) בגלות ומאסר הגוף, **ללא תכלית וללא תועלת**.

ובכך נמשלה הנהגתו של האדם שאינו ממלא שליחותו, למכירת האחים את יוסף. כי כאשר אין היהודי עוסק בזיכוך העולם, הוא מוריד את השכינה בגלות, כדרך שעשו אחי יוסף ליוסף.

והנה, כאשר דיברו האחים על אשמתם במכירת יוסף, הוסיפו "אבל אשמים אנחנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו" (מקץ מב. כא), שלא ריחמו עליו כאשר התחנן אליהם. וגדלה אשמת האכזריות, עד ש"חשבו להם האכזריות לעונש גדול יותר מן המכירה" (רמב"ן שם).

ומעין זה הוא גם בהורדת הנשמה והשכינה בגלות, שהנשמה והשכינה מתחננות אל האדם שיוציאן מהגלות והמאסר. וכאשר אין האדם שומע לתחינתן, הרי בעניין זה הוא גרוע יותר מהנהגה הבלתי רצוי עצמה.

הבקשה שינהג השי"ת עם ישראל כיוסף לאחיו

ועל זה מבקשים בני ישראל מהקב"ה "מי יתנך כאח ליי". הם שואלים מהשי"ת שינהג עמהם, כשם שנהג יוסף עם אחיו, שאף על פי ש"גמלוהו רעה", מכל מקום "נאמר בו וינחם אותם".

וב"ניחום" זה יש כמה פרטים במעשי יוסף, ומעין זה במה שמבקשים בני ישראל מהקב"ה: **פרנס את אחיו** - יוסף כלכל את אחיו, עד ש"ויתן להם אחוזה" . במיטב הארץ" (פרשתנו מז, יא). ועל דרך זה מבקשים ישראל, שאף על פי שחטאו, מכל מקום ייתן להם הקב"ה כל טוב. **השתדל שיתכפר עוונם** - לא זו בלבד שדאג יוסף לאחיו, אלא שגם בליבו לא הייתה לו טינה עליהם, וכל הצער שציער יוסף את אחיו ה' רק מאהבתו להם ומדאגתו שיתכפר עוונם (ראה אלשיך מקץ מב, ו). וכמו כן מתפללים ישראל, שימחל להם הקב"ה על כל עוונותיהם. **עוררם לתשובה** - התעוררות אחי יוסף לחזור בתשובה על המכירה, הייתה כתוצאה מהתנהגותו של יוסף עמהם, עד ששמו על ליבם ואמרו "אבל אשמים אנחנו" (מקץ מב, כא. וראה כלי יקר שם מב, טז). ומעין זה מבקשים ישראל, שיעוררם הקב"ה עד שישובו אליו.

הנחמה על מכירת יוסף

ניחם את אחיו - יוסף ניחם את אחיו בכך שהראה להם את התועלת שבמכירתו, "כי למחי" שלחני אלקים לפניכם", וממילא "אל תעצבו" (פרשתנו מה, ה) שהרי מהמכירה היו תוצאות טובות.

ובפרט לפי המבואר בסה"ק (ראה סה"מ תרנ"ד עמ' קז. ועוד), גודל התועלת שיצאה ממכירת יוסף מצרימה:

מטרת גלות ישראל במצרים הייתה בכדי שיעלו משם את "ניצוצות הקדושה" שנפלו שם, והיו צריכים עבור זה להיות בגלות "ארבע מאות שנה" (לך לך טו, יג, ובפרש"י). בשנים אלו היו בני ישראל צריכים לנצל את העניינים הגשמיים לטוב ולקדושה, ובכך להציל את החיות האלוות שהייתה שם בגלות.

אמנם, כאשר ירד יוסף למצרים, השלים חלק גדול מעבודת בירור הניצוצות. ומשום כך, ה' די לישראל בגלות של רד"ו שנה, ומתוכם רק פ"ו שנה בקושי השעבוד (שהש"ר פ"ב, יא). וכל זה מחמת עבודתו של יוסף, שבירר ניצוצות רבים עוד קודם רדת בית יעקב מצרימה.

ולא עבור דורות הבאים בלבד הייתה תועלת במכירה, אלא גם בנוגע ליוסף עצמו, וכפי שאמר יוסף לאחיו (פרשתנו מה, ח), "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלקים וישימני לאב לפרעה גו' ומושל בכל ארץ מצרים".

ומעין זה, מתפללים גם בני ישראל, שיגלה להם הקב"ה כיצד על ידי התשובה נעשה מעלה ויתרון שלא ה' לפני חטא. וכמו שנתבאר בארוכה בסה"ק (ראה בארוכה תו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. לקו"ש ח"ה עמ' 66. ועוד) אשר החטאים הם נגד רצונו ית' והם אסורים בתכלית. אמנם אם נכשל יהודי בחטא רח"ל, והוא שב בתשובה על חטאו, הרי הוא משיג מעלות נשגבות ורמות על ידי עבודת התשובה.

וזהו שמבקשים בני ישראל, שתתגלה התועלת שבאה על ידי עבודת התשובה מחטאיהם ועוונותיהם (וראה עוד במקור הדברים באורך ורוחב ועומק נפלא). וכל זאת על ידי שהקב"ה מתנהג עמם כמו יוסף עם אחיו, בבחינת "מי יתנך כאח לי".

פנינים

זדווש ואגדה

לעשות ולא לבכות!

ויפל על צואריו ויבך על צואריו עוד

דבבן כלא על מקדשא דאתחריב
(כו, כט. וזהו ח"א ריא, סע"א)

רש"י פירש כאן, שרק יוסף הוא שבכה, אך יעקב לא בכה מפני ש"ה' קורא את שמע". ולכאורה, לפי פירוש הזה, שבכית יוסף הייתה מפני חורבן בית המקדש, מדוע לא בכה איתו יעקב? איך יתכן הדבר שלא נתרגש יעקב ונטרד מחורבן בית המקדש, וה' יכול בשעה זו לקרות את שמע בכוונה?

ויש לומר:

תכלית הבכי' היא רק להקל על הבוכה. שהרי אין בכוחה של בכי' לתקן משהו בדבר הגורם את הבכי', אלא שהבכי' מרגיעה את רוחו של המיצר ודואג. ומזה מובן, שאם יש ביד האדם לתקן את הדבר בפועל, אין מקום לבכי', אלא צריך הוא לעסוק בתיקון הדבר בפועל (ראה גם בפנינה הקודמת).

ולכן, יוסף, שבית המקדש לא ה' בחלקו (אלא בחלקו של בנימין, ראה לעיל שם), לא ה' ביכלתו לתקן את החורבן, ולכן בכה וירוח לו. אך יעקב, שהוא אביהם של כל ישראל, ובמילא בית המקדש ה' בחלקו, לא בכה, אלא עסק בתיקון ובנין בית המקדש בפועל.

וזהו מה שה' "קורא את שמע", כי עניין בית המקדש הוא "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (לשון הרמב"ם ריש הל' בית הבחירה), שעניינם הוא להקריב "מכם קרבן לה'" (ויקרא א, ב), והיינו, שיקריב האדם את עצמו לה' (ראה לקוטי תורה ויקרא ב, ב ואילך). ולכן קרא יעקב קריאת שמע, שעניינה אהבת ה' "בכל נפשך" - "אפילו נוטל את נפשך" (ברכות סא, ב), והרי זה מעין ענין הקרבנות, וכמו שאמרו חז"ל "כל הקורא קריאת שמע כו' הרי זה כאילו הקריב עולה כו' זבח כו'" (ברכות יד, ב).

אין להסתפק בבכי'

ויפל על צואריו בגומן אחיו

ויבך ובגומן בכה על צואריו

בכה על שני מקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין
ועתידין ליחרב ובנימין בכה על צואריו בכה על משכן
שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף ועתידי ליחרב
(כח, יד. מגילה טז, ב)

צריך להבין: מדוע בכה יוסף על המקדשות של בנימין, ובנימין בכה על המשכן שבחלקו של יוסף - והרי לכאורה ה' ראוי להיפך, שכל אחד מהם יבכה על חורבן בית המקדש שבחלקו הוא?

והביאור בזה:

תכלית הבכי' היא להקל על הבוכה. וכנראה בחוש, שכאשר האדם בוכה על דבר המיצר ומעיק לו, אין בכחה של בכי' זו לתקן את הדבר שגורם אותה, אלא שבבכיתו ירווח לו.

ולכן: כשרואה "חורבן מקדשו" של חבירו, הנה מכיון שעיקר התיקון ובנין ביהמ"ק מחדש אינו תלוי בו אלא בחבירו, לכן כאשר הענין נוגע אליו - ישתתף בצערו של חבירו ויבכה ע"ז.

אולם בשעה שרואה אדם את חורבן בית המקדש ש"ל, או אז אין לו להסתפק באנחה ובבכי', אלא עליו להשתדל לתקנו ולבנותו מחדש ע"י שיעבוד עבודתו להביא את הגאולה הפרטית בנפשו (ראה אגה"ק סי' ד). ואדרבה, לפעמים הבכי' מחלישה את עבודתו בבנין בית המקדש שלו, באמרו בלבו כי כבר יצא ידי חובתו בבכיתו.